

Jan Neruda (1843 – 1891): Povídky malostranské
Přivedla žebráka na mizinu
(1875)

Chci psát událost smutnou, ale hledí mně do ní co veselá iniciálka obličej páně Vojtíškův. Obličej tak zdravě svítivý a do červena lesklý jako nedělní pečínka, politá čerstvým máslem. A takhle k sobotě – pan Vojtíšek holil se jen v neděli –, když už mu bílé vousy po kulaté bradě zas rádně vyrazily a jako hustá smetana se skvěly, zdál se mně být ještě hezčí. Také vlasy jeho se mi libily. Neměl jich mnoho, začaly pod okrouhlou pleší na skráních a byly už přešedly, ne více stříbrny, nýbrž již až lehýnce zas do žluta, ale byly jako hedváb a vlály tak hebce kolem hlavy. Pan Vojtíšek nosil totiž čepici vždy jen v ruce a pokrýl se, leda když měl přejít prostorou sluncem příliš praženou. Vůbec se mně pan Vojtíšek líbil velmi, jeho modré oči zářily tak upřímně, celá jeho tvář byla jakoby kulatým, upřímným okem.

Pan Vojtíšek byl žebrák. Čím byl předtím, to nevím. Ale žebrákem musil být dle toho, jak byl po Malé Straně znám, již dlouho, a podle svého zdraví mohl jím být ještě dlouho, vypadal jako buk. Jak byl té doby stár, tak asi vím. Jednou jsem ho viděl, když vybelhav se drobným krůčkem svým po Svatojanském vrchu vzhůru do Ostruhové ulice, přistoupil k policajtu panu Šimrovi, který opřen o zábradlí pohodlně se tu slunil. Pan Šimr, to byl ten tlustý pan policajt. Tak tlustý, že šedivý jeho frak byl pořád na puknutí a hlava jeho odzadu vypadala jako několik jitrnic, vypocujících sádlo – račte odpustit. Lesklá přilba kývala se mu na velké hlavě při každém pohnutí, a když se rozběhl za nějakým tovaryšem, který bez ostychu a proti všem zákonům přes ulici si přešel s hořící dýmku v ústech, musil pan Šimr přilbu honem vzít do hrsti. Tu jsme se pak my děti smály a tančily po jedné noze, ale jakmile se na nás podíval, hned zas jakoby nic. Pan Šimr byl Němec ze Šluknova; žije-li dnes ještě – doufám v boha, že ano –, sázím se, že mluví posud a zrovna tak špatně česky jako tenkrát. „Nu a vidíte,“ říkal, „já se tomu naučil za rok.“

Pan Vojtíšek vzal tenkrát modrou svou čepici pod levé rameno a vjel pravicí hluboko do kapsy dlouhého, šedivého svého kabátu. Přitom pozdravil zívajícího pana Šimra slovy „Pomahej pánbůh!“ a pan Šimr salutoval. Šťastně pak vylovil pan Vojtíšek skromnou svou tabatěrku z březové kůry, vytáhl za koženě poutko svrchní dno z ní a podal panu Šimrovi. Pan Šimr si šňupnul a pravil: „Už jsou voni taky asi hezky starej. Kolikpak mají?“

„Inu,“ usmíval se pan Vojtíšek, „bude tomu už věru osmdesát let, co mne otec pro obveselení mysle na světlo vydal.“

Pozorlivý čtenář zajisté se diví, že směl žebrák pan Vojtíšek mluvit s panem policajtem jen tak po sousedsku a tento že mu ani nevykal, jakž by nějakému venkovanu nebo jinému zcela mu podřízenému člověku arci najisto byl učinil. A k tomu ještě třeba si pomyslit, čím tenkrát policajt byl! To nebylo ledabylokeré číslo od jedné do šesti set, to byl pan Novák, pan Šimr, pan Kedlický a pan Weisse, kteří v střežení naší ulice za den se vystřídali. To byl malý pan Novák ze Slabec, který nejrádě postál si před kupeckými krámy, kvůli slivovici; tlustý pan Šimr ze Šluknova; pak pan Kedlický z Vyšehradu, zamračený, ale dobrosrdečný; a konečně pan Weisse z Rožmitálu, velký, s neobyčejně dlouhými, žlutými zuby. O každém se vědělo, odkud je, jak dlouho ve vojště sloužil a kolik má dětí; na každého jsme se my „sousedské“ děti věšely; on znal každého, muže i ženy, a matkám dovedl říci vždy, kamže se dítě jejich zaběhlo. A když r. 1844 pan Weisse následkem požáru v Renthauze vypuklého zemřel, šla mu na pohřeb celá Ostruhová ulice.

On ale nebyl pan Vojtíšek arci také obyčejným žebrákem. On si ani vlastního žebráckého zevnějšku nehleděl tak přísně, vypadal dosti čistě, alespoň na počátku téhodne; šátek na krku byl vždy pořádně uvázan, na kabátě byla sice někde záplatka, ale ne jako kus přibitého plechu a také ne z příliš různobarvé látky. Za týden prožebra se vždy celou Malou Stranou. Měl všude přístup, a jakmile zaslechla hospodyně venku jeho měkký hlas, nesla mu hned ochotně svůj trojník. Trojník, půl

dobráku, to bylo tenkrát dosti mnoho. Od rána žebрал až k polednímu, pak si zašel k sv. Mikuláši na půldvanáctou. Zde u kostela nežebral nikdy, ba on dřepících zde žebraček ani si nevšimnul. A pak si zašel někam se najíst, věděl, kde po řadě mu nechají plný hrnek od oběda. Bylo cos volného a klidného v celém jeho bytí a konání, něco takového, co as Storma přimělo k jeho dojemně komickému výroku: „Ach könnt' ich betteln geh'n über die braune Haid'!“

Jen hostinský v našem domě, pan Herzl, mu nedal nikdy trojníku. Pan Herzl byl muž trochu dlouhý, trochu skoupý, ale takto ušel. Místo penízu přesypal mu z piksly své vždy trochu tabáku. Tu pak – bylo to vždy v sobotu – měli pokaždé stejný rozhovor.

„Achach, pane Vojtíšku, máme to zlé časy.“

„Baže máme, a nebudou lepší, dokud si zámecký lev nesedne na vyšehradskou houpačku.“

Mínil lva na svatovítské věži. Přiznám se, že mně to tvrzení páně Vojtíškovy vrtávalo mozkiem. O tom jsem slušným způsobem a co rozumný mladý muž – byl jsem tenkrát již osm let stár – ovšem nemohl pochybovat ani na okamžik, že zmíněný lev může právě tak jako já o pouti jít přes Kamenný most až na Vyšehrad a zde si také sednout na známou krouživou houpačku. Ale jak že z toho mají vzejít lepší časy, to jsem nechápal. –

Byl překrásný den červnový. Pan Vojtíšek vyšel z kostela sv. Mikuláše, posadil si čepici na hlavu co ochranu proti sálajícímu slunci, a šel pomalu přes nynější Štěpánské náměstí. U sochy sv. Trojice se zastavil a usedl na schod. Kašna za ním zvučně šplounala, slunce hřálo, bylo tak příjemno! Patrně obědval dnes někde, kde stolovali až po dvanácté.

Sotva si byl usedl, zvedla se jedna ze žebraček od dveří mikulášského kostela a šla tímtež směrem. Té říkali „baba miliónová“. Jiné žebračky slibovaly, že pánbůh darovanou jim almužnu zaplatí stotisíckrát, ona šla hned do „miliónů a miliónů“; proto také paní oficiálka Hermannová, která chodila ke všem licitacím po Praze, dávala almužnu jí jedině. Miliónová šla rovně, kdy chtěla, a kulhala, kdy chtěla. Teď šla rovně a přímo k panu Vojtíškovy u sochy. Plátěné suknice se jí kolem suchých hnátů plandaly skoro bez zašustění, do čela silně stažená modrá plachetka kývala se nahoru dolů. Její obličej byl mně vždy děsně protivný. Samá drobná vráska jako tenouneké nudličky, sbíhající se ke špičatému nosu a ústům. Oči její byly žlutozelené jako u kočky.

Přistoupila až poblíž pana Vojtíška. „Pochválen buď pán Ježíš Kristus,“ zašpoulila ústa.

Pan Vojtíšek kývnul na znamení, že souhlasí.

Miliónová usedla na druhý konec schodu a kejchla. „Br!“ podotkla, „já nemám slunce ráda, když na mne svítí, musím kejchat.“

Pan Vojtíšek nic.

Miliónová stáhla plachetku nazad a bylo vidět celý její obličej. Očima mhourala jako kočka v slunci, teď byly zavřeny, teď zasvítily pod čelem jako dva zelené body. Ústa její stále sebou šhubala; když se otevřela, bylo vidět napřed nahoře jediný zub, celý černý.

„Pane Vojtíšku,“ začala zas, „pane Vojtíšku, já vždycky říkám, kdybyste chtěl!“

Pan Vojtíšek mlčel. Obrátil jen obličej k ní a díval se jí na ústa.

„Vždycky říkám: ano, kdyby pan Vojtíšek chtěl, ten by nám moh povědít, kde jsou dobří lidé.“

Pan Vojtíšek nic.

„Copak se tak upřeně na mne díváte?“ ptala se Miliónová po chvílce. „Copak je na mně?“

„Ten zub! – Divím se, proč máte ten jeden zub!“

„Ach ten zub!“ vzdychla a pak dodala: „To víte, že ztráta zubu znamená vždy ztrátu jednoho dobrého přítele. Už jsou všichni v hrobě, kdož mně přáli a se mnou to upřímně mínili, – všichni. Jen jeden ještě zbyl – ale nevím o něm – nevím, kde je ten dobrý přítel můj, kterého mně milostivý bůh postavil ještě na cestu života. Ach bože, já jsem tuze opuštěná!“

Pan Vojtíšek hleděl před sebe a mlčel.

Něco jako úsměv, jako radost přelítlo obličejem žebraččiným, ale bylo to ošklivé. Zešpičatila ústa, celý obličej jaksi se jí stáhnul do rtů jako do šťopky.

„Pane Vojtíšku!“

„Pane Vojtíšku, my dva bychom mohli být ještě šťastni. – Tadyhle se mně pořád o vás zdálo, já myslím, že pánbůh tomu tak chce. – Vy jste tak samotný, pane Vojtíšku, nikdo vám neposlouží. – Vy máte všude přízeň, máte tuze moc dobrých lidí. – Vidíte, já bych se k vám přistěhovala. Kus peřin mám –“

Pan Vojtíšek mezitím pomalu vstával. Už tu stál rovně a pravicí si narovnával kožené stínidlo své čepice. „Radš utrejte!“ vyhrknul konečně a obrátil se bez pozdravu.

Kráčel pomalu k Ostruhové ulici. Dvě zelené koule svítily za ním, až zmizel za rohem. Pak si Miliónová stáhla plachetku až po bradu a seděla dlouho nepohnutě. Snad usnula.

Divné zvěsti začaly se najednou šourat Malou Stranou. A koho se dotkly, škrabal se za uchem. „Pan Vojtíšek,“ znělo to často v rozpravách a za chvíli zas jsi slyšel: „Pan Vojtíšek!“

Brzy jsem zvěděl všeho. Pan Vojtíšek prý nebyl ani chud. Pan Vojtíšek prý měl tam za vodou, na Františku, dva domy. To prý ani není pravda, že bydlí pod Hradem někde v Brusce.

Blázny si dělal z dobrých malostranských sousedů! A po tak dlouho!

Nastala rozhořčenost. Mužští se zlobili, cítili urážku, styděli se, že byli lehkověrní.

„Darebák!“ pravil jeden.

„Je pravda,“ rozumoval druhý, „viděl ho někdo žebrat v neděli? To byl nejspíš doma, ve svých palácích, a jedl pečeně.“

Ženské ještě váhaly. Dobrá tvář páně Vojtíškova zdála se jim přec příliš upřímná.

Ale přišel dodatek zvěsti. On prý má také dvě dcery a ty prý dělají slečny. Jedna prý má lajtnanta a druhá chce jít k divadlu. Nosí jen samé rukavičky a jezdí do Stromovky.

To rozhodlo i u ženských.

Takřka ve dvakrát čtyřadvaceti hodinách byl osud páně Vojtíškův zjinačen. Všude ho ode dveří odbývali, že jsou „zlé časy“. Kde míval obědy, slyšel, že „dnes nic nezbylo“, nebo: „Jsme chudí, měli jsme jen hrách, to není pro vás.“ Uličníci kolem něho poskakovali a pokřikovali: „Domácí pán! Domácí pán!“

Byl jsem v sobotu před domem a viděl blížícího se pana Vojtíška. Pan Herzl stál jako obyčejně v bílé své zástěře mezi domem, opřen o kamennou veřej. Mimovolně, v nevysvětlitelném strachu jakéms jsem veběhl do domu a skryl se za silná vrata. Kolem stěžejí viděl jsem blížícího se pana Vojtíška dobře.

Čepice se mu v rukou třásla. Nepřicházel s jasným úsměvem jako jindy. Hlava byla sklopena, nažloutlé vlasy zčuchány. „Pochválen buď pán Ježíš Kristus,“ pozdravoval obyčejným hlasem. Přitom se mu hlava povznesla. Tváře jeho byly bledy, oko jakoby dřimotou potaženo.

„To je dobře, že jdete,“ mínil pan Herzl. „Pane Vojtíšku, půjčte mně dvacet tisíc. Nebojte se, že přijdete o ně, budou na dobré hypotéce. Mohl bych teď koupit dům tady vedle U Labutě –“

Nedomluvil.

Panu Vojtíškovi vyhrnuly se slzy náhle proudem. „Vždyť jsem – vždyť jsem –,“ zavzlykal, „já byl po celý život tak poctivý!“

Potácel se přes ulici a sklesl u zdi pod zatáčkou k Hradu. Hlavu položil na kolena a štkal hlasitě.

Vrazil jsem do pokoje k rodičům, třesa se na celém těle. Matka stála u okna a dívala se přes ulici. Ptala se: „Copak mu řekl pan Herzl?“

Hleděl jsem upřeně oknem tam na plačícího pana Vojtíška. Matka vařila právě svačinu, ale každý okamžik přistoupila také k oknu, vyhlédla ven a zavrtěla hlavou.

Najednou vidí, že pan Vojtíšek pomalu se zdvihá. Rychle ukrojila krajíc chleba, položila jej na hrnek s kávou a spěchala ven. Volala, kývala s prahu, pan Vojtíšek neviděl a neslyšel. Šla až k němu a podávala mu hrnek. Pan Vojtíšek díval se němě na ni. „Zaplat' pánbůh,“ zašeptal konečně a pak dodal: „Ale teď nemůžu nic polknout.“

Víc pan Vojtíšek na Malé Straně nežebral. Za řekou ovšem také nemohl chodit od domu k domu, neznali ho tam lidé a neznali policajti. Usadil se na Křížovnickém plácku u podloubíčka klementinského, zrovna naproti vojenské strážnici, která stávala u mostu. Vídal jsem ho tam pokaždé, když jsme v prázdné čtvrteční odpůldne zašli si na Staré Město podívat se na výlohy ryneckých kněhkupců. Čepice ležela před ním dnem na zemi, hlava byla vždy svěšena k prsoum, v rukou držel růženec, nevšimal si nikoho. Pleš, tváře, ruce neleskly a nečervenaly se více jako před nedávnem, zežloutlá kůže se byla scvrkla do šupinatých vrásek. Mám, nemám to říci? – ale proč bych to neřekl, že jsem si netroufal přímo k němu, že jsem se plížil vždy kolem pilíře, abych mu mohl čtvrteční své jmění, šajnový groš, odzadu hodit do čepice a pak rychle utéci.

Pak jsem ho potkal jednou na mostě; vedl ho policajt na Malou Stranu. A pak jsem ho nespatriil už nikdy.

Bylo mrazivé únorové jitro. Venku ještě šero, okno samý tlustý, květnatý led, v němž se oranžově odrážel svit z protějších kamen. Před domem zaharašil vozík a zaštěkali psi.

„Doskoč mně pro dva žejdlíky mlíka,“ velela matka. „Ale zaobal si krk.“

Venku stála mlíkařka na vozíku a za vozíkem stál policajt pan Kedlický. Kus lojové svíčky svítil tiše v čtyřhranné, skleněné lucerně.

„Cože, pan Vojtíšek?“ ptala se mlíkařka a ustála ve vrtění vařečkou. Ono bylo mlíkařkám sice ouřadně zapovězeno užívat vařečky na děláni smetanové parády, ale pan Kedlický byl muž dobrosrdečný, už jsem to řekl.

„Ano,“ odpověděl, „našli jsme ho po půlnoci na Oujezdě vedle kanonýrských kasáren. Byl nadobro zmrzlý a dali jsme ho do umrlčí komory ke Karmelitánům. Měl jen rozedraný kabát a kalhoty, ani košile neměl.“

Jan Neruda, Povídky malostranské, Praha 1952, s. 153 – 155.

Poznámky a vysvětlivky:

Ach könnt' ich betteln geh'n über die braune Haid'! – Ach, mohl bych chodit žebrotou přes hnědé vřesové pláně!; **ani košile neměl** – ani košili; **Bruska** – část Prahy pod severními hradbami Pražského hradu; **Herzl** [hercl]; **Kamenný most** – Karlův most; **Karmelitáni** – klášter na Malé Straně, dnes sídlo ministerstva školství; **lajtnant** – poručík (zejména vojenský); **licitace** – dražba; **Na Františku** – část Starého Města pražského v blízkosti Anežského kláštera a kostela svatého Františka; **na počátku téhodne** – na počátku týdne; **oficiálka** – manželka řadového úředníka (nebo vdova po něm); **Ostruhová ulice** – dnes *Nerudova* (Jan Neruda zde dlouho bydlel); **Oujezd** – nářeční podoba místního názvu *Újezd* = zde lokalita na jižním okraji Malé Strany; **podloubíčko klementinské** – součást Klementina: rozlehlého barokního jezuitského objektu zahrnujícího klášter a vysokou školu (dnes Národní knihovna České republiky); **půldvanáctá** – mše v 11:30 h; **rynecktí kněhkupci** – knihkupectví na Staroměstském náměstí; **Sv. Mikuláš** – zde malostranský chrám svatého Mikuláše, nejproslulejší pražský barokní kostel; **šajnový groš** – drobný peníz vídeňské měny; **trojník** – tříkrejcarová, drobná mince; **Renthauz** (lépe: *Renthaus*) – cenný, původně renesanční malostranský dům (ulice Tržiště); **stěžej** – pant; **Theodor Storm** [šstorm] (1817 – 1888) – německý realistický spisovatel lyrického založení; **utrejch** – jed; **ve vojště** – na vojně; **vedl ho policajt na Malou Stranu** – tehdy existovalo (nejen v Českých zemích) domovské právo: právo na pobyt i chudinské zaopatření v obci či městské čtvrti (nejčastěji rodné), což ovšem znamenalo, že cizí lidé v nouzi bývali z takové lokality bez milosti úředně vykazováni (jako zde pan Vojtíšek ze Starého Města); **Weisse** [vajse]; **zejdlík** – historická dutá míra (asi 0,4 l).

Jan Neruda: Povídky malostranské: poznámky k interpretaci

Nerudovy *Povídky malostranské* představují – spolu s kapesními povídkami Karla Čapka – **nejpopulárnější povídkový soubor české literatury**. Knižně vyšly souhrnně v r. **1878** – v témže roce jako Nerudova veleúspěšná básnická sbírka *Písně kosmické*; oběma knížkami začíná vrcholná éra Nerudovy tvorby.

Povídky malostranské obsahují **13 příběhů**, přičemž však první a poslední – *Týden v tichém domě* a *Figurky* – rámec povídkového žánru přesahují: jsou to rozměrné literární koláže s ambicí zachytit malostranský život v co nejširším, byť mozaikovitě pojatém záběru.

Malá Strana je čtvrt' zaujímající většinu levobřežní vnitřní Prahy. Založil ji ve **13. století** český král Přemysl II. Otakar jako ekonomické, vojenské apod. zázemí Pražského hradu. Bylo to v době, kdy se České království ocitlo mezi evropskými velmocemi a nezávislý **český národ** se začal významně podílet na tvorbě **evropských dějin**. Tak to pokračovalo po následující téměř čtyři staletí. Posledním panovníkem, který na Pražském hradě trvale sídlil, byl císař Rudolf II., za jehož vlády Praha a Pražský hrad stále náležely ke kulturním střediskům Evropy. Po Třicetileté válce, v **době pobělohorské**, kdy zanikla česká samostatnost, Praha poklesla na úroveň jen **regionálního centra**, ale na Malé Straně ještě až téměř do poloviny 18. století vyrůstaly skvostné barokní paláce i chrámy, byť jejich obyvatelé či donátoři již byli cizojazyční. Teprve vyhrocený **centralismus** časů tereziánských a pozdějších odvál z Malé Strany poslední živé stopy velkého světa a čtvrt' získala svůj typický charakter, v němž se polovenkovská **sousedskost** českých starousedlíků prolínala s fatální **odtržeností** od moderního společenského vývoje.

Jan Neruda, který znal Malou Stranu jako málokdo, učinil z této čtvrti koncentrovanou **metaforu** celé české (většinové) společnosti a její silné i problematické stránky vylíčil ze všech možných úhlů. Postupoval přitom metodou **realismu**, který se do té doby v české próze zaměřoval pouze na ryzí venkov.

V Povídkách malostranských vytušíme vliv velkých **světových realistů**: nad Nerudovým líčením zatuchlého hokynářského krámu v Týdnu v tichém domě anebo činžáku ve Figurkách si vzpomeneme na zašlý penzionát v Balzacově *Otci Goriotovi*; v Nerudově umění vytvořit poetický obraz města navzdory mnohým bizarním typům tamějších obyvatel snadno odhalíme podobnost s Dickensovým Londýnem (a navíc ve Figurkách Neruda výslovně zmiňuje Marka Twaina).

Povídka *Přivedla žebráka na mizinu* má všechny příznačné vlastnosti Povídek malostranských. Je zajímavá již názvem; ten svým absurdním vyzněním připomíná senzační titulky bulvárního tisku, ale jde o klamné zdání: povídka pojednává o vážných věcech.

Neruda vzpomíná – tak jako v některých jiných povídkách knížky – na událost ze svých dětských let; **dětský pozorovatel** je bezpředsudečný, a přitom vnímavý k detailům.

Neruda tu využívá řadu dovedností, které uplatňoval již ve své **novinářské práci**. Navazuje a průběžně udržuje **důvěrný kontakt se čtenářem** (*Chci psát událost smutnou...*). Důmyslně vytváří **obsah jednotlivých odstavců**, aby posiloval dynamiku textu: všimněme si, že v 1. odstavci líčí pana Vojtíška jako starého muže sympatického vzezření a teprve na začátku 2. odstavce prozradí – jako mrazivou pointu –, že jde o žebráka.

Vůbec **kompozice** téměř všech malostranských povídek je **dvoudílná**: v 1. části se líčí obvyklý, až ustrnulý, a ovšemže (zdánlivě) idylický život ve čtvrti. Pak však dojde k události, která způsobí prudký zvrát (*Takřka ve dvakráte čtyřadvaceti hodinách byl osud páně Vojtíškův zjinačen.*), v němž vynikne, jak se mnozí Malostranáci nedokáží s novou situací adekvátně vyrovnat.

Ukažme si to na povídce o panu Vojtíškově. Viditelným projevem sousedských poměrů ve čtvrti je vstřícný vztah mezi policisty a místními obyvateli. To nejdůležitější v životě čtvrti se odehrává pod širým nebem, na ulici; **volný prostor** je symbolem svobodomyšlnosti, ale také otevřenosti a důvěry. Lidé – i autor – dávají míru svých sympatií najevo již pojmenováním či oslovením: vlídný žebrák je *pan Vojtíšek*, zatímco vypočítavé žebračce se říká *baba miliónová*.

Kvality páně Vojtíškovy osobnosti se promítají i do jeho upřímné, ale neokázalé zbožnosti: žebrák světlí neděli, denně chodí na mši, ale žebrat před kostelem – kde se dá nejsnáze hrát na city – by se styděl. Je to člověk bez přetvářky: s přímostí i sebevědomím vyzrálého člověka se nerozpakuje dát najevo, že Miliónová je mu protivná.

Všimněme si, jak Neruda **plynule** přechází **z reality** (věříme mu, že pan Vojtíšek je skutečná postava) **do fikce** (těžko předpokládat, že chlapec Jeník věděl, jak – a zda vůbec – se uvedený rozhovor Vojtíšek–Miliónová odehrál). Na klíčovém místě povídky se Neruda záměrně odmlčí, aby přiměl čtenáře si leccos aktivně **domyslet**. O cestě, jakou se pomluva rozšířila, se tedy od spisovatele nedozvíme nic konkrétního; můžeme se ovšem domnívat, že v tom sehráli významnou roli lidé jako oficiálka Hermannová (Neruda – podobně jako třeba Božena Němcová – sdílel hlubokou nedůvěru k takzvaným společenským elitám).

Pomluva se ujala rychlostí blesku. Zdá se, že jí odolala snad jen Nerudovic rodina: v Povídkách malostranských to není jediný případ, kdy **matka**, kterou Neruda nesmírně miloval, je kladným protipólem karikатурních ženských postav. Ale jak je možné, že Malostranští uvěřili bizarní zvěsti, že bohatý majitel činžáku na Starém Městě se po většinu času baví tím, že si na Malé Straně hraje na žebráka? Jediná možná odpověď tkví ve skutečnosti, že závistiví a sebestřední Malostranáci o životě ve velkém světě, za řekou v centru Prahy, vůbec nic nevědí (připomíná to situaci, kdy po demokratické revoluci v r. 1989 mnozí Češi, kteří najednou mohli bez omezení cestovat do bohatých zemí Evropy, podleli iluzi, že život je tam snadný a zbohatnutí na dosah).

A co hůř: nikdo z těch, kteří najednou před panem Vojtíškem přibouchávali dveře, se ani neobtěžoval se do staroměstské lokality Na Františku podívat: o takovém podivínovi by tam museli vědět všichni, od metařů až po chlapy v hospodě...

V povídce najdeme řadu dalších zajímavých a výmluvných míst. Je to například – pro celé Povídky malostranské příznačná – **obecná neschopnost kvalitní lidské komunikace**. Povšimněme si, že nikdo z Malostranských se pana Vojtíška na celou věc nezeptal – a zjištěná žádost od pana Herzla o půjčku vyzněla jen jako surový výsměch. A pohled na historickou mapu Prahy nám prozradí, kde vlastně pan Vojtíšek zemřel: dělostřelecká kasárna (Neruda se v nich narodil) bývala na samém okraji Malé Strany a pan Vojtíšek se uprostřed mrazu k nim přimkl jako k výspě jediného místa, kam opravdu patřil, ale které ho ve své většině odsoudilo na smrt.

Jako dětský svědek či aktér události se Neruda ozve ještě v malostranských povídkách ***O měkkém srdci paní Rusky*** (o pomlouvačné plačce na pohřbech), ***Svatováclavská mše*** (o tajném přenocování v chrámu svatého Víta) a ***Jak to přišlo, že dne 20. srpna roku 1849, o půl jedné s poledne, Rakousko nebylo rozbořeno*** (o nezdařeném klukovském spiknutí). Povídka ***Jak si nakouřil pan Vorel pěnovku*** (o přistěhovaném obchodníku, kterého pomluva dovede k bankrotu i sebevraždě) má leccos společného s příběhem pana Vojtíška (ten se tu také mihne jako epizodní postava). Titulními postavami příběhu ***Pan Ryšánek a pan Schlegl*** jsou zestárlí muži, kteří dlouhá léta nedokázali překonat vzpomínku na své někdejší soupeření v lásce. Povídky ***Doktor Kazisvět, Hastrman a Psáno o letošních Dušičkách*** vyprávějí o zajímavých postavách (osvícensky založený sběratel minerálů, lékař nevykonávající praxi, ale schopný zachránit před smrtí člověka, neprovdaná, ale pohledná a citlivá žena), jejichž lidské kvality Malostranáci nedokázali ocenit, a Neruda tu vypravuje jako skepticky zmoudřelý dospělý muž. Krátká povídka ***U Tří lilí*** byla pro svůj dramatický, eroticky laděný ráz vysoce ceněna českými básníky na přelomu 19. a 20. století. A v ***Týdnu v tichém domě, Večerních šplechtech*** a ve ***Figurkách*** vystupují mj. autobiografičtí dvacetiletí až třicetiletí mladíci: zaujímají rebelský postoj vůči nekonečnému koloběhu všedního života, v němž se nerozlišeně proplétají události důležité s banálními; důrazem na tento rys malostranského prostředí Neruda vlastně předešel dnešní postmoderní prózu.

<https://www.ceskatelevize.cz/porady/898877-povidky-malostranske/284310137170003/>

<https://cz.depositphotos.com/stock-photos/zimn%C3%AD-praha.html>